

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА
ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ
ИЛИЋ против СРБИЈЕ
(Представка бр. 30132/04)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР
9. октобар 2007. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима предвиђеним чланом 44. став 2. Конвенције. Могуће су редакторске промене.

У предмету Илић против Србије,

Европски суд за људска права (Друго одељење) заседајући у већу у чијем су саставу били:

гђа Ф. ТУЛКЕНС (F. TULKENS) *председник*,

г. И. КАБРАЛ БАРЕТО, (I. CABRAL BARRETO),

г. Р. ТУРМЕН, (R. TÜRMEN),

г. М. УГРЕКХЕЛИДЗЕ, (M. UGREKHELIDZE),

г. В. ЗАГРЕБЕЛСКИ, (V. ZAGREBELSKY),

гђа А. МУЛАРОНИ (A. MULARONI),

г. Д. ПОПОВИЋ, *судије*

и гђа Ф. Еленс-Пасос (F. ELENS-PASSOS), *заменик секретара Одељења*,
после већања на затвореној седници одржаној 18. септембра 2007. године,
изриче следећу пресуду, која је усвојена на тај дан:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (бр. 30132/04) против Државне заједнице Србија и Црна Гора, чији је следбеник Србија од 3. јуна 2006. године (видети став 49 у даљем тексту), коју је Суду поднео по члану 34 Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту звана “Конвенција”) тадашњи држављанин Државне заједнице Србија и Црна Гора, г. Александар Илић (у даљем тексту звани “подносилац представке”), дана 22. јуна 2004. године.

2. Владу Државне заједнице Србија и Црна Гора, а касније Владу Србије (у даљем тексту звана “Влада”) заступао је њен заступник, г. С. Царић.

3. Дана 4. маја 2006. године Суд је одлучио да Владу обавести о представи. Примењујући члан 29 став 3 Конвенције, такође је одлучио да се основаност представке разматра заједно са њеном прихватљивошћу.

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

4. Подносилац представке је рођен 1935. године и живи у Београду, Србија.

A. Управни поступак

5. Дана 23. марта 1960. године стамбену зграду која је била власништво оца подносиоца представке национализовале су југословенске комунистичке власти.

6. Дана 1. децембра 1960. године органи општине Палилула су саопштили да један одређени стан у стамбеној згради остаје имовина оца подносиоца представке.

7. После смрти оца, подносилац представке је наследио законско право на тај стан. Он, међутим, није могао да у њему стварно ужива јер је стан био предмет посебног „режима заштитећеног станара“ и, као таквог, физички су га користила друга лица чију су најам регулисали органи јавне власти.

8. Нови Закон о становању је 1992. године омогућио да, под одређеним условима, власници таквих станова поврате ефективну државину (видети ставове 39 – 41 у даљем тексту).

9. Дана 19. јануара 1993. године Одељење за комунално-стамбене послове општине Палилула прихватило је захтев подносиоца представке за иселење станара из стана и наложило је истој општини да се „заштићеном станару“ о коме је реч обезбеди одговарајући алтернативни смештај најкасније до 31. децембра 1995. године.

10. Дана 17. августа 1994. године Одељење за стамбено-комуналне послове општине Палилула донело је још једну одлуку са истим дејством (360-440/93-П-01). Тиме је потврдило своју одлуку од 19. јануара 1993. године и изричито наложило иселење заштићеног станара до 31. децембра 1995. године.

11. Дана 1. децембра 1994. године Секретаријат за комуналне и стамбене послове града Београда је одбацио жалбу коју је поднело Јавно правобранилаштво општине Палилула, па је одлука од 17. августа 1994. године тиме постала правоснажна.

12. Дана 4. августа 2006. године Одељење за комунално-стамбене послове општине Палилула је понудило законском наследнику првобитног заштићеног станара, гђи Б. К., посебан алтернативни смештај али је затим навело да се „списак приоритета“ и поред тога мора узети у обзир.

13. Гђа Б. К. је навела да је наставила да живи у том стану, после смрти бившег заштићеног станара, заједно са њеним сином, снајом и њиховим малолетним дететом. Додала је да је понуђени стан неких 20 квадратних метара мањи од онога у коме тренутно живи, и навела да се он не налази у центру града.

14. Дана 10. августа 2006. године Одељење за комунално-стамбене послове општине Палилула поново је потврдило своју понуду, али је г. С. К., син гђе Б. К., изјавио да је стан о коме је реч неодговарајући у смислу величине као и броја расположивих соба. Он је, међутим, додао да ће он и његова породица доставити општини свој коначни одговор у року од петнаест дана.

Б. Парнични поступак

15. Подносилац представке је 1996. године покренуо парнични поступак против општине Палилула код Првог општинског суда у Београду. Тражио је накнаду за материјалну штету коју је претрпео због немогућности да и даље користи/изнајмљује стан о коме је реч.

16. Дана 2. септембра 1996. године Први општински суд у Београду (у даљем тексту „Општински суд“) донео је делимичну пресуду у корист подносиоца представке.

17. Дана 30. јуна 1997. године Окружни суд у Београду је укинуо ову одлуку по жалби и наложио поновно суђење.

18. Дана 26. јуна 2001. године Општински суд је поново пресудио против подносиоца представке.

19. Дана 27. децембра 2001. године ову пресуду је потврдио Окружни суд у Београду (у даљем тексту звани „Окружни суд“).

20. Дана 18. марта 2002. године подносилац представке је изјавио ревизију.

21. Дана 9. октобра 2003. године Врховни суд Србије је укинуо пресуде које су донете у првој и другој инстанци и наложио поновно суђење пред Општинским судом. Он је утврдио, *inter alia*, да је општина Палилула заиста обавезна да изврши одлуку од 17. августа 1994. године, наложивши иселење

заштићеног станара, и, штавише, да је рок за то већ истекао. Суд је закључио да се захтев подносиоца представке стога мора поново размотрити што се тиче основаности и даље навео да подносилац представке нема на располагању правни пут који би могао обавезати наведену општину да испоштује „своју сопствену коначну и извршну одлуку“ од 17. августа 1994. године.

22. Подносилац представке је примио одлуку Врховног суда Србије дана 17. децембра 2004. године.

23. Дана 29. децембра 2004. године подносилац представке је Општинском суду доставио поднесак, покушавајући да преиначи свој првобитни захтев. Посебно, он је тражио да се заштићени станар исели из његовог стана и да му се обезбеди одговарајући алтернативни смештај.

24. Дана 20. јануара 2005. године Општински суд није дозволио преиначење тужбе.

25. Подносилац представке се накнадно жалио на ову одлуку, али је дана 28. септембра 2005. године Окружни суд прогласио његову жалбу неприхватљивом.

26. Поступак пред Општинским судом је тако настављен на основу првобитног захтева подносиоца представке за накнаду штете.

27. Дана 12. априла 2006. године Општински суд је пресудио у корист подносиоца представке. Он је наложио општини Палилула да му исплати 5.318.30 српских динара (РСД), заједно са законском каматом почев од 23. фебруара 2006. године, за претрпљену материјалну штету, као и РСД 28.350 за судске трошкове. Суд је објаснио да је додељена штета једнака разлици између тржишне цене стана подносица представке у периоду у ком је „оптерећен“ заштићеним станаром и његове процењене тржишне вредности без овог оптерећења. Он се даље позвао на члан 1 Протокола бр. 1 и навео да општина има законску обавезу да изврши коначни налог за иселење о коме је реч. Општина је, током година, имала довољно средстава и расположиве станове како би заштићеном станару подносиоца представке обезбедила одговарајући смештај (видети ставове 33 и 35 у даљем тексту). Најзад, подносилац представке није на располагању имао други правни пут помоћу ког би могао приморати општину да испоштује своју одлуку од 17. августа 1994. године.

28. Дана 14. августа 2006. године општина Палилула је уложила жалбу Окружном суду.

29. Дана 29. новембра 2006. године Окружни суд је укинуо спорну пресуду и наложио поновно суђење у првој инстанци. У образложењу је, *inter alia*, објаснио да су права подносиоца представке заиста прекршена, али да он у ствари није продао тај стан и да зато нема право на доделу накнаде.

30. Дана 6. марта 2007. године подносилац представке је преиначио свој захтев и тражио накнаду за тржишну закупнину коју би иначе добијао да тај стан изнајмљује трећим лицима. Подносилац представке је такође предложио да Општински суд одреди стручњака чији би задатак био да обави потребан обрачун.

31. Дана 7. јуна 2007. године Општински суд је донео делимичну пресуду у корист подносиоца представке. Он је наложио општини Палилула да му исплати 3.749.200 динара заједно са законском каматом почев од 26. априла 2007. године, на име материјалне штете за коју тражи накнаду, као и 28.000 динара за судске трошкове. У образложењу је, што се тиче пропуста тужене да изврши свој сопствени налог за иселење од 17. августа 1994. године, Општински суд поново потврдио своја раније изнета мишљења. Међутим, у списима предмета нема доказа да је ова пресуда постала правоснажна.

В. Кривични поступак

32. Дана 28. јуна 2002. године подносилац представке је поднео кривичну пријаву Првом општинском јавном тужилаштву у Београду. Он је навео да су у периоду од 1996. године до 2000. године чланови Извршног савета општине Палилула лоше управљали расположивим средствима, издвојеним за „расељавање заштићених станара“, и вршили лошу расподелу станова већ расположивих за ову сврху.

33. Дана 7. априла 2003. године Министарство унутрашњих послова је обавестило Прво општинско јавно правобранилаштво (у даљем тексту звано Јавно правобранилаштво) да је у периоду од 1994. године до 2000. године општина Палилула „дала“ укупно 275 друштвених станова угроженим лицима.

34. Дана 19. маја 2003. године јавно тужилаштво је одбацило кривичну пријаву подносиоца представке. Оно је, *inter alia*, објаснило да: i) није почињено никакво кривично дело; ii) да су на располагању била само два друштвена стана која су могла да се упореде са станом подносиоца представке, али да су они додељени лицима која су била угроженија; и iii) да општина Палилула, ионако, нема средства која су потребна за обезбеђење одговарајућег алтернативног смештаја за све заштићене станаре, без обзира да ли је постојао већ издат налог за исељење.

Г. Остале релевантне чињенице

35. Дана 2. децембра 2003. године, у оквиру накнадне судске истраге по истом питању, општина Палилула је обавестила Општински суд да је од 1992. године до септембра 2003. године продала 4.018 општинских станова за 24.522.352,01 динара.

36. Друго, тако добијена средства су се користила у складу са чланом 27 Закона о становању, а општина није усвојила посебан програм са циљем изградње нових друштвених станова (видети став 39 у даљем тексту).

37. Треће, било је 14 „заштићених станара“ којима су већ били издати правоснажни општински налози за исељење, али их је тек требало извршити.

38. Најзад, у периоду о коме је реч, није било „одговарајућих“ станова потребних за расељавање „заштићених станара“, као што се захтева чланом 42 Закона о становању, због чега исељавање („расељавање“) није могло да се спроведе (видети став 40 у даљем тексту).

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО И ПРАКСА

А. Закон о становању (објављен у Службеном гласнику РС бр. 50/92, 76/92, 84/92, 33/93, 53/93, 67/93, 46/94, 47/94, 48/94, 44/95, 49/95, 16/97, 46/98, 26/01 и 101/05)

39. Према члану 27 ставови 1 и 2 средства од станова продатих путем откупа се, „сем ако [Закон о становању] не предвиђа другачије“, користе „искључиво“ у сврхе обезбеђења разних друштвених стамбених зајмова. У изузетним случајевима, општине, могу такође користити „део“ ових средстава „за свој сопствени развој.“ сем ако их није издала држава.

40. Члан 42 наводи, *inter alia*, да су, до 31. децембра 2000. године општине биле дужне да обезбеде стан за пресељење свим појединцима са статусом „заштићеног станара (,,носилац станарског права на стану у својини грађана“), наиме појединцима који су наставили да живе у становима у власништву других

приватних лица чија је имовина била стављена под овај режим од стране бивших комунистичких власти. Другим речима, власници, или њихови законски наследници, могу преузети својину над својим становима, а станари ће бити пресељени у други смештај. Да би се то десило, међутим, власник, или његов законски наследник, би морао да поднесе одговарајући захтев и докаже да је стан о коме је реч стечен „као погодан за становање,“ пре 26. децембра 1958. године. Даље, „приоритет“ у обезбеђењу алтернативног стана имали су „угрожени власници,“ а алтернативан смештај који је обезбеђиван заштићеним станарима морао је бити „одговарајући“. Најзад, општине су се овим питањем морале бавити као „приоритетним“, и у смислу управљања становима који су већ на располагању и што се тиче каналисања јавних средстава стечених из откупа станова за додатне стамбене пројекте.

41. Крајњи рок о коме је реч у горњем тексту (31. децембар 2000. године) је првобитно био 31. децембар 1995. године, али је он касније продужен изменама Закона о становању које су усвојене 1995. године.

Б. Закон о општем управном поступку (објављен у Службеном гласнику Савезне Републике Југославије – Сл. Гласник СРЈ – бр. 55/96, 33/97 и 31/01)

42. Чланови 261 – 278 наводе детаље који се односе на извршење правоснажних одлука које су донели управни органи тужене државе.

43. Сем тога, Врховни суд је доследно утврдио да се, сходно члану 274 став 3 претходног Закона о општем управном поступку, као и према члану 264 став 3 постојећег Закона о општем управном поступку, извршење налога за исељење спроводи *ex officio*, с обзиром на пресудан јавни интерес у том смислу, чак и у одсуству званичног захтева за извршење који је доставио сам подносилац захтева. (видети, на пример, *Врховни суд Србије, Убр. 6613/95*).

В. Закон о парничном поступку (објављен у Сл. Гласнику РС бр. 125/04)

44. Релевантне одредбе овог закона гласе како следи:

„Стране у спору имају право на судску одлуку у вези са њиховим захтевима и предлозима у разумном временском периоду.

За суд је обавезујуће да поступак спроведе без непотребног одлагања и на економичан начин.“

Г. Релевантне уставне одредбе

45. Члан 25 Устава Републике Србије који је објављен у Службеном гласнику СРС бр. 1/90 предвиђа следеће:

„Свако има право на накнаду сваке материјалне и нематеријалне штете коју је претрпео због незаконитог или непрописног поступања државног службеника, државног органа или јавног органа, у складу са законом.

Такве штете надокнађује Република Србија или јавни орган [о коме је реч].“

46. Овај устав је стављен ван снаге дана 8. новембра 2006. године, када је „нови“ Устав (објављен у Службеном гласнику РС бр. 98/06) ступио на снагу.

47. Суштина члана 35 став 2 новог Устава одговара, у његовом релевантном делу, горе цитираном тексту наведеног члана 25 претходног Устава.

Д. Закон о судијама (објављен у Сл. гласнику РС бр. 63/01, 42/02, 60/02, 17/03, 25/03, 27/03, 29/04, 61/05 и 101/05)

48. Релевантне одредбе овог закона гласе како следи:

Члан 40а ставови 1 и 2

“Врховни суд ће формирати Надзорни одбор (“Одбор”).

Овај Одбор ће се састојати од пет судија Врховног суда који се бирају на период од четири године на седници Врховног суда Србије у пуном саставу.”

Члан 40б

“Одговарајући на притужбу или делујући по службеној дужности надзорни одбор је надлежан да надзире судске поступке и да начини увид у појединачне предмете.

По завршетку те контроле, Надзорни одбор може, пред великим персоналним већем, покренути поступак за разрешење судије услед његовог несавесног или непрофесионалног понашања, или препоручити предузимање других дисциплинских мера”.

Ђ. Суд Србије и Црне Горе и сукцесија Државне заједнице Србија и Црна Гора

49. Релевантне одредбе у вези са Судом Србије и Црне Горе и сукцесијом Државне заједнице Србија и Црна Гора наведене су у пресуди *Матијашевић против Србије* (бр. 23037/04, ставови 12, 13 и 16 – 25, 19. септембар 2006. године).

ПРАВО

I НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 1 ПРОТОКОЛА БР. 1

50. Према члану 1 Протокола бр. 1, подносилац представке се жалио на неизвршење правоснажног налога за иселење који је усвојен у оквиру управног поступка.

51. Члан 1 Протокола бр. 1 гласи како следи:

„Свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примењује законе које сматра потребним да би регулисала коришћење имовине у складу с општим интересима или да би обезбедила наплату пореза или других дажбина или казни.“

А. Прихватљивост

1. Компатибилност ratione temporis

52. Влада је приметила да су управни поступци завршени до 1994. године, али да је тужена држава ратификовала Конвенцију тек дана 3. марта 2004. године. Притужба подносиоца представке је, према томе, некомпатибилна са одредбама Конвенције *ratione temporis*.

53. Подносилац представке је навео да правоснажни налог за исељење тек треба да се изврши, због чега је јасно да је повреда на коју се жали трајног карактера.

54. С обзиром на релевантно домаће право и правни систем, као и неоспорне чињенице конкретног предмета, Суд налази да је тужена држава била, а и да је заправо и даље, у *ex officio* обавези да изврши наведени налог за исељење и примећује да је она заиста покушала да то учини у два наврата током 2006. године (видети ставове 5 – 14 и 43 у горњем тексту). Стога се примедбе Владе морају одбити.

2. Компатибилност *ratione personae*

55. Такође или као алтернативу, Влада је истакла да је 12. априла 2006. године односно 7. јуна 2007. године, Општински суд прихватио захтев подносиоца представке за накнаду материјалне штете коју је претрпео као последицу спорног неизвршења. Подносилац представке је стога лишен свог „статуса жртве“, у смислу члана 34 Конвенције.

56. Подносилац представке је оспорио ове наводе.

57. Суд подсећа да одлука или мера у корист подносиоца представке у начелу није довољна да га лиши његовог статуса „жртве“ сем ако државни органи, било изричито или прећутно не потврде кршење Конвенције на које се жали, а онда доделе накнаду (видети, на пример *Атиш против Француске*, пресуда од 25. јуна 1996. године, *Извештаји о пресудама и одлукама 1996-III*, стр. 846, став 36 и *Dalban против Румуније* [BB], бр. 28114/95, став 44, ЕЦХП 1999-VI).

58. Пошто поступак о коме је овде реч још траје (видети став 31 у претходном тексту), подносилац представке тек треба да добије „коначну потврду“ повреда коју је наводно претрпео или да му се плати накнада коју тражи за материјалну штету (видети ставове 27 – 31 у претходном тексту). Суд према томе налази да је подносилац представке задржао свој статус жртве и одбија примедбу Владе с тим у вези.

3. Исцрпљеност домаћих правних средстава

(а) Аргументи које су изнеле стране

59. Влада је изнела да подносилац представке није исцрпео сва делотворна домаћа правна средства. Првенствено, он се није жалио на одуговлачење у питању Надзорном одбору Врховног суда (видети став 48 у претходном тексту). Друго, није искористио жалбени поступак пред Судом Србије и Црне Горе, док је исти постојао (видети став 49 у претходном тексту). Најзад, подносилац представке није покренуо посебну грађанску парницу према члану 25 Устава (видети ставове 45-47 у горњем тексту).

60. Подносилац представке је изнео да се ниједно правно средство на које се Влада позива не може сматрати делотворним у смислу члана 35 став 1 Конвенције.

(б) Релевантна начела

61. Суд подсећа да је, у складу са утврђеном судском праксом, сврха правила о домаћим правним средствима садржаним у члану 35 став 1 Конвенције то да се странама уговорницама пружи могућност да спрече или исправе наводне повреде пре но што се неко због њих обрати Суду. Међутим, једина правна средства која треба исцрпети јесу она која су делотворна. Обавеза је државе

када тврди да правно средство није исцрпљено, да увери Суд да је то средство делотворно, да је и теоријски и практично било на располагању у релевантном тренутку (видети, између осталог, пресуду у предмету *Vernillo против Француске*, пресуда од 20. фебруара 1991. године, серија А, бр. 198, стр. 11-12, став 27 и у предмету *Dalia против Француске*, пресуда од 19. фебруара 1998. године, *Извештају* 1998-1, стр. 87-88, став 38). Када је услов тог терета доказивања испуњен, подносилац представке је дужан да докаже да је правно средство на које се држава позвала заправо било исцрпљено, или да је због неког разлога било неадекватно или неделотворно у конкретним околностима предмета, или да су постојале посебне околности које су подносиоца односно подносиатељу представке ослобађале тог захтева (видети предмет *Dankevich против Украјине*, бр. 40679/98, став 107, 29. април 2003. године).

62. Суд наглашава да се приликом примене овог правила мора посветити дужна пажња контексту. Сходно томе, Суд признаје да се члан 35 став 1 мора примењивати уз изванредан степен флексибилности и без прекомерног формализма (видети предмет *Akdivar и остали против Турске*, пресуда од 16. септембра 1996. године, *Извештају* 1996-IV, стр. 1211, став 69).

63. Најзад, Суд поново наглашава да је одлучујуће питање приликом процене делотворности неког правног средства у вези са притужбом због дужине поступка то да ли постоји или не постоји могућност да се подносиоцу представке обезбеди непосредно и брзо правно задовољење, а не посредна заштита права која су зајемчена чланом 6 (видети, између осталог, *Scordino против Италије (бр. 1) [BB]*, бр. 36813/97, став 195, ЕЦХП 2006, и *Sürmeli против Немачке [BB]*, бр. 75529/01, став 101, 8. јун 2006. године). То конкретно значи да ће правно средство бити “делотворно” ако се може користити или за убрзање поступка о коме је реч или да се страни у спору пружи одговарајуће задовољење за закашњења која је већ претрпео (видети, *mutatis mutandis*, *Kudla против Пољске [BB]*, бр. 30210/96, ставови 157-159, ЕЦХП 2000-11, *Mifsud против Француске* (одлука) [BB], бр. 57220/00, став 17, ЕЦХП 2002-8, и *Sürmeli против Немачке [BB]*, горе наведено, став 99).

(в) Оцена Суда

64. Суд сматра да се од подносиоца представке није могло очекивати да поднесе притужбу Надзорном одбору Врховног суда ради убрзања спорног управног поступка, с обзиром на чињеницу да се релевантне одредбе Закона о судијама позивају само на судски поступак.

65. Даље, одвојени тужбени захтев за накнаду штете на основу члана 25 Устава би био исто тако неделотворан. Посебно, чак и под претпоставком да је подносилац представке могао да добије накнаду за претходно одлагање, Влада није доказала да би тај поступак био ишта бржи од било које “редовне” грађанске парнице која је могла да потраје годинама и да прође кроз више нивоа надлежности или да је, заиста, могао убрзати извршење о коме је реч (видети, уз одговарајуће измене, *Merit против Украјине*, бр. 66561/01, став 59, 30. март 2004. године и *Scordino против Италије (бр. 1)*, већ наведен, став 195). Напротив, подносилац представке је покренуо парнични поступак ове врсте 1996. године, али тек треба да добије коначну пресуду у своју корист (видети ставове 15 – 31 у претходном тексту).

66. Најзад, што се тиче поднеска Владе да је подносилац представке требало да поднесе тужбу Суду Србије и Црне Горе, Суд подсећа да је он већ утврдио да ово конкретно средство није било расположиво до 15. јула 2005. године и да је,

даље, остало неделотворно до распада Државне заједнице Србија и Црна Гора (видети пресуду *Матијашевић против Србије*, цитирану у претходном тексту, ставови 34 – 37). Он не налази разлог да одступи од овог става у конкретном предмету и закључује, према томе, да подносилац није био обавезан да исцрпи овај конкретан правни пут накнаде.

67. С обзиром на горе наведено, Суд закључује да се притужба подносиоца представке не може прогласити неприхватљивом због неисцрпљења домаћих правних средстава према члану 35 став 1 Конвенције. Сходно томе, Владина примедба у вези са овим се мора одбити.

4. Закључак

68. Суд сматра да ни притужба подносиоца представке није очигледно неоснована у смислу значења члана 35 став 3 Конвенције и сматра да не постоји ниједан други основ да је прогласи недопуштеном. Притужба се стога мора прогласити допуштеном.

Б. Основаност

1. Аргументи које су изнеле стране

69. Влада је подсетила да је „режим заштићеног станара“ сложен и добро познат у упоредном праву, и да је уобичајени разлог за његово увођење горући недостатак доступног стамбеног простора и да је јасно да је „потребно време“ за његово коначно искорењивање.

70. Влада је навела да су имовинска права подносиоца представке ограничена или контролисана, али да није био лишен власништва на стану о коме је реч нити је био под претераним личним теретом с обзиром на чињеницу да релевантно стамбено законодавство има за циљ једну целу категорију власника.

71. Најзад, Влада је истакла да тужена држава има свакако намеру да олакша правично решење ове дуготрајне ситуације и додала да су домаћи судови спремни да доделе накнаду за материјалну штету другим појединцима који су у ситуацији као што је подносилац представке, у оквиру посебног парничног поступка.

72. Подносилац представке је приметио да је налог за исељење постао правоснажан 1. децембра 1994. године. Више од дванаест година касније, међутим, он тек треба да се изврши. Подносилац представке је додао да му је стога остало само голо право на имовину у погледу стана о коме је реч.

2. Релевантна начела

73. Суд поново наглашава да је први и најважнији захтев члана 1 Протокола бр. 1 да свако мешање државног органа у мирно уживање поседа треба да буде законито: друга реченица првог става одобрава лишавање поседа само „према условима предвиђеним законом“ а други став признаје да државе имају право да контролишу коришћење имовине применом „закона“. Штавише, владавина права, једно од основних начела демократског друштва, је неизоставна у свим члановима Конвенције (видети *Атиур против Француске*, пресуда од 25. јуна 1996. године, *Извештаји* 1996-III, стр. 850-51, 50) и повлачи за собом обавезу на страни државе да поштује судске као и друге одлуке које су донете против ње (видети, *mutatis mutandis*, *Hornsby против Грчке*, пресуда од 19. марта 1997. године, *Извештаји* 1997-II, стр. 511, став 41). Произлази да питање да ли је постигнута правична равнотежа између потреба од општег интереса заједнице и

захтева заштите основних права појединца (видети *Sporrong i Lönnroth против Шведске*, пресуда од 23. септембра 1982. године, серија А бр. 52, стр. 26, став 69) постаје релевантно само ако је и када је утврђено да је мешање о коме је реч задовољило захтев законитости и није произвољно (видети *Iatridis против Грчке* [ВВ], бр. 31107/96, став 58, ЕЦХР 1999-II).

3. Оцена Суда

74. Прво, Суд примећује да је правоснажни налог за исељење од 17. августа 1994. године предвидео да ће подносилац представке поновно доћи у посед свог стана до 31. децембра 1995. године (видети став 10 у претходном тексту). Друго, Скупштина Србије је 1995. године усвојила измену Закона о становању, одложивши сва таква враћања имовине у посед до 31. децембра 2000. године (видети ставове 40 и 41 у горњем тексту). Треће, дана 3. марта 2004. године тужена држава је ратификовала Протокол бр. 1, што значи да је спорно извршење стога у надлежности Суда *ratione temporis* у периоду од три године и шест месеци. Четврто, сами домаћи судови су утврдили да општина Палилула није само у законској обавези да изврши налог о коме је реч, већ и да је имала довољно средстава и расположивих станова да заштићеном станару подносиоца представке обезбеди одговарајући алтернативни смештај (видети ставове 21, 27 и 31 у горњем тексту). Најзад, наведени судови су приметили да не постоје законска средства којима би се општина приморала да испоштује свој налог за исељење од 17. августа 1994. године (видети ставове 21 и 27 у горњем тексту).

75. Суд сматра да је према томе захтев подносиоца представке за враћање имовине у посед „довољно утврђен“ што се тиче обима „поседа“ у смислу значења члана 1 Протокола бр. 1 (видети, *mutatis mutandis*, *Burdov против Русије*, бр. 59498/00, став 40, ЕЦХР 2002-III). Даље, почев од 31. децембра 2000. године, када је наведени крајњи рок истекао и други није предвиђен, мешање тужене државе је јасно кршило релевантно домаће законодавство и, као такво, оно је некомпатибилно

са правом подносиоца представке на мирно уживање свог поседа. Најзад, Суд примећује да овај закључак не ствара потребу да се утврди да ли је постигнута правична равнотежа између потреба од општег интереса заједнице, са једне стране, и захтева за заштиту основних права појединца са друге стране (видети *Iatridis против Грчке* [ВВ], цитиран у горњем тексту, став 58). Сходно томе, дошло је до повреде члана 1 Протокола бр. 1.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 6 СТАВ 1 КОНВЕНЦИЈЕ

76. Према члану 6 став 1 Конвенције, подносилац представке се жалио на дужину поступка, правичност и непристрасност током целокупне засебне грађанске парнице за накнаду штете, а затим и на неизвршење правоснажног налога за исељење који је донет у оквиру управног поступка.

77. Члан 6 став 1 Конвенције у релевантном делу гласи како следи:

„Током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ..., свако има право на ... расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом основаним по закону.“

A. Што се тиче дужине парничног поступка за накнаду штете

Прихватљивост

78. И Влада и подносилац представке су се ослонили на аргументе већ сумиране у ставовима 59 и 60 у горњем тексту, на које у одговору Суд доноси исте закључке (ставови 65 – 67 у горњем тексту).

79. Даље, Суд налази да би притужба Надзорном одбору Врховног суда ради убрзања парничног поступка у питању у најбољем случају представљала ништа више од пуке информације достављене вишој инстанци са пуним нахођењем да искористи своја овлашћења онако како сматра погодним. Сем тога, чак и да је овај одбор покренуо поступак у одговору на притужбу подносиоца представке, он би се искључиво водио између самог одбора и судије/суда о коме је реч. Подносилац представке у таквом поступку не би био странка и, у најбољем случају, би био само обавештен о његовом исходу (видети, *mutatis mutandis*, *Хорват против Хрватске*, бр. 51585/99, став 47, ЕЦХР 2001-VIII). Према томе, притужба ове врсте не може се сматрати делотворном у оквиру значења члана 35 став 1 Конвенције.

80. У закључку, Суд налази да притужба подносиоца представке на дужину парничног поступка за накнаду штете није очигледно неоснована у смислу значења члана 35 став 3 Конвенције или неприхватљива по неком другом основу. Сходно томе она се мора прогласити прихватљивом.

Основаност

(а) Аргументи које су изнеле стране

81. Влада је подсетила да је тужена држава ратификовала Конвенцију дана 3. марта 2004. године. Поступак на који се жали је према томе у надлежности Суда *ratione temporis* нешто око три године, у ком периоду су домаћи судови били активни и донето је неколико одлука.

82. Влада је даље признала важност онога шта је у питању за подносиоца представке, али је приметила да је овај предмет посебно сложен, пошто је подразумевао осетљива питања становања.

83. Најзад, Влада је изнела да је подносилац представке лично допринео дужини поступка у питању, пошто је покушао да преиначи свој првобитни захтев поднет Општинском суду.

84. Подносилац представке је приметио да је парнични поступак покренут 1996. године.

(б) Релевантна начела

85. Суд истиче да се разумност дужине трајања поступка мора процењивати у светлу околности предмета и позивајући се на критеријуме утврђене судском праксом, посебно сложеност предмета, понашање подносиоца представке и надлежних органа власти, као и која је важност предмета за подносиоца представке (видети, међу многим другим ауторитетима, предмет *Микулић против Хрватске*, бр. 53176/99, став 38, ЕЦХР 2001-I).

86. Хронична пренатрпаност предметима није ваљано објашњење за прекомерно одлагање поступка, а поновно разматрање једног предмета после упућивања на нижу инстанцу може само по себи открити озбиљан недостатак у систему судства тужене државе (видети *Probstmeier против Немачке*, пресуда

од 1. јула 1997 *Извештају* 1997-IV, стр. 1138, став 64, односно *Pavlyulynets против Украјине*, бр. 70767/01, став 51, 6. септембар 2005. године).

87. У сваком случају, на државама уговорницама је да организују своје судове на такав начин да сваком гарантују право на остваривање грађанских права и обавеза „у разумном року“ (видети, међу многим другим ауторитетима, *G. H. против Аустрије*, бр. 31266/96, став 20, 3. октобар 2000. године).

(в) Период који треба узети у обзир

88. Суд примећује да је спорни поступак почео 1996. године и подсећа да је тужена држава ратификовала Конвенцију дана 3. марта 2004. године. Произилази да је грађанска парница о којој је реч у надлежности Суда *ratione temporis* три године и шест месеци.

89. Суд примећује да се, како би се утврдила оправданост одлагања на које се жали, мора такође узети у обзир стање предмета на дан ратификације (видети, *mutatis mutandis, Styranowski против Пољске*, пресуда од 30. октобра 1998. године, *Извештају* 1998-VIII) и примећује да је на дан 3. марта 2004. године поступак већ трајао отприлике осам година.

(г) Оцена Суда

90. Суд примећује да су, пошто је тужена држава ратификовала Конвенцију, општински суд и Окружни судови донели укупно три одлуке о основаности захтева подносиоца представке.

91. Међутим, постојао је бар један значајан период судске неактивности у надлежности Суда *ratione temporis*, од 3. марта 2004. године до 17. децембра 2004. године (видети ставове 21 и 22 у горњем тексту). Штавише, према информацијама које су стране доставиле, поступак у питању тек треба да се заврши (видети став 31 у горњем тексту).

92. Најзад, српским судовима је требало скоро девет месеци да одбаце покушај подносиоца представке да преиначи свој првобитни захтев (видети ставове 23 – 26 у претходном тексту) мада, после одлуке Окружног суда од 29. новембра 2006. године, подносилац представке практично није имао избора већ да преиначи свој захтев у складу са оним који је првобитно поднео 1996. године (видети ставове 29, 30 и 15 у претходном тексту).

93. Узимајући у обзир критеријуме утврђене његовом судском праксом и релевантне чињенице овог предмета, укључујући његову сложеност и стање на дан ратификације, као и понашање страна и органа власти, Суд сматра да дужина поступка на коју се жали није испунила захтев разумног времена. Сходно томе дошло је до повреде члана 6 став 1 Конвенције.

Б. Што се тиче правичности и непристрасности парничног поступка за накнаду штете

94. С обзиром да поступак у питању очигледно још траје, Суд налази да су притужбе подносиоца представке преурађене и, као такве, недопустиве за неисцрпљење домаћих правних средстава, сходно члану 35 ставови 1 и 4 Конвенције.

В. Што се тиче неизвршења правоснажног налога за иселење

95. Узимајући у обзир његов закључак у вези са чланом 1 Протокола бр. 1 (видети ставове 64-68, 74 и 75 у претходном тексту), Суд проглашава ову притужбу допуштеном, али не налази да је потребно да се исто питање према члану 6 став 1 Конвенције разматра посебно.

III. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 13 КОНВЕНЦИЈЕ

96. Најзад, подносилац представке је изнео да није добио накнаду у кривичном поступку за претрпљене повреде и да није имао на располагању делотворно правно средство како би убрзао посебан парнични поступак за накнаду штете или извршење правоснажног налога за иселење.

97. Члан 13 Конвенције предвиђа следеће:

“Свако коме су повређена права и слободе предвиђене у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира јесу ли повреду извршила лица која су поступала у службеном својству..”

А. Што се тиче парничног поступка за накнаду штете

1. Прихватљивост

98. Суд примећује да притужбе подносиоца представке покрећу питања чињеница и права по Конвенцији, чије утврђивање захтева разматрање основаности. Он такође сматра да ове притужбе нису очигледно неосноване у оквиру значења члана 35 став 3 Конвенције и да се не могу прогласити неприхватљивим ни по ком другом основу. Притужбе се, према томе, морају прогласити прихватљивим.

2. Основаност

(а) Аргументи које су изнеле стране у спору

99. Влада је остала при ставу да није било повреде члана 13. Она је такође истакла да је Општински суд неколико пресудио у корист подносиоца представке. Најзад, она је поновила своје аргументе описане у ставу 59 у горњем тексту.

100. Подносилац представке је преиначио своју притужбу и приметио да се домаћа правна средства на која се позива не могу сматрати делотворним у оквиру значења члана 13.

(б) Релевантна начела

101. Суд примећује да члан 13 гарантује делотворно правно средство пред националним органом за наводно кршење свих права и слобода зајемчених Конвенцијом, укључујући право на суђење у разумном року према члану 6 став 1 (видети, *inter alia*, *Kudla против Пољске*, цитиран у претходном тексту, став 156).

102. Суд даље подсећа да је правно средство у погледу дужине поступка „делотворно“ ако се може употребити или за убрзање поступка пред судовима пред којима се о том предмету одлучује, или за то да страни у спору пружи одговарајућу накнаду за кашњења која су се већ догодила (видети *Sürmeli против Немачке* [ВВ], цитиран у претходном тексту, став 99).

103.Најзад, Суд наглашава да је најбоље решење у апсолутном смислу, као и у многим другим областима, превенција. Ако је правосудни систем мањкав у погледу захтева разумног рока из члана 6 став 1 Конвенције, најделотворније решење је правно средство чији је циљ убрзање поступка, како би се спречило да тај поступак постане прекомерно дуг. Такво правно средство има неспорну предност над правним средством које пружа само накнаду, будући да оно истовремено спречава и закључак о сукцесивним повредама у вези са истим поступком и не поправља само штету нанету кршењем права *a posteriori*. Неке државе су у потпуности схватиле ову ситуацију што се огледа у томе да су изабрале да комбинују ова два типа правних средстава (видети *Sürmeli protiv Немачке* [ВВ], цитиран у горњем тексту, став 100).

(в) Оцена Суда

104.Суд примећује да је Влада већ у свом прелиминарном приговору сугерисала да су постојала правна средства које је подносилац представке имао на располагању у погледу притужбе по питању дужине поступка према члану 6 став 1 и сматра да, ти аргументи државе, у мери у којој се ослањају на исте разлоге који су наведени у одговору на притужбу у вези са кршењем члана 13, морају баш као и приговор Владе, одбацити по основу који је већ описан у ставовима 78 и 79 у горњем тексту.

105.Суд према томе сматра да је дошло до повреде члана 13 а у вези са чланом 6 став 1 Конвенције због недостатка делотворног правног средства у домаћем праву за притужбе подносиоца представке које се тичу дужине парничног поступка.

Б. Што се тиче исељења

106.Пошто је Суд већ разматрао ову притужбу према члану 1 Протокола бр. 1 и с обзиром на оно што је утврдио према овој одредби (видети ставове 74 и 75 у горњем тексту), он не налази да је потребно да се исто питање према члану 13 Конвенције разматра посебно (видети, *mutatis mutandis*, *Кирилова и други против Бугарске*, бр. 42908/98, 44038/98, 44816/98 и 7319/02, ставови 125 – 127, 9. јуни 2005. године).

В. Што се тиче накнаде у кривичном поступку

107.Суд примећује да не постоји право према члану 13, а у вези са чланом 6 Конвенције или заправо према члану 1 Протокола бр. 1, да се покрене кривични поступак против трећег лица (видети, *mutatis mutandis*, *Rekasi против Мађарске* (одлука=, бр. 31506/96, 25. новембар 1996. године). Произилази да је притужба подносиоца представке на то што му домаћи органи нису обезбедили одговарајућу накнаду у кривичном поступку за претрпљене повреде, некомпатибилна *ratione materiae* са одредбама Конвенције, у оквиру значења члана 35 став 3, и мора се одбацити у складу са чланом 35 став 4.

IV. ПРИМЕНА ЧЛАНОВА 41 и 46 КОНВЕНЦИЈЕ

108.Релевантне одредбе ових чланова гласе како следи:

Члан 41

„Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној странци.“

Члан 46

„1. Високе стране уговорнице преузимају обавезу да се повинују правоснажној пресуди Суда у сваком предмету у коме су странке.

2. Правоснажна пресуда Суда се доставља Комитету министара који надгледа њено извршење.“

А. Штета

109. Подносилац представке је тражио 5.318.300 динара (приближно 65.650 евра) на име претрпљене материјалне штете (видети став 27 у претходном тексту) плус 4.000.000 динара (приближно 49.380 евра) на име нематеријалне накнаде, заједно са законском каматом.

110. Влада је те захтеве оспорила. Посебно, што се тиче материјалне штете, она је остала при ставу да је Општински суд већ пресудио у корист подносиоца представке, док је, што се тиче нематеријалне штете, она назначила да је тражени износ превисок и тврдила да свака материјална накнада која се додели мора бити у складу са судском праксом Суда у другим сличним питањима и узети у обзир економску ситуацију тужене државе.

111. Суд не види ниједан разлог да сумња да је подносилац представке претрпео патњу због кршења његових права осигураних према члану 6 и 13 Конвенције, као и према члану 1 Протокола бр. 1, због чега сама констатација повреде ових одредби не би јасно представљала довољно правично задовољење. С обзиром на горе наведено и на основу правичности, како се захтева чланом 41, Суд подносиоцу представке додељује 3.700.00 евра у овом делу.

112. Суд даље истиче да су се, према члану 46 Конвенције, Високе стране уговорнице обавезале да ће поштовати правоснажне пресуде Суда у сваком предмету у ком су стране, а да ће извршење надзирати Комитет министара. Произилази, *inter alia*, да пресуда којом Суд утврђује прекршај намеће туженој држави правну обавезу да не само плати досуђене износе онима о којима је реч путем правичног задовољења, већ и да изабере, што подлеже надзору од стране Комитета министара, усвајање општих и/или, како одговара, појединачних мере у њиховом домаћем правном поретку како би се окончала утврђена повреда и надокнадили, у мери у којој је то могуће, њени ефекти (видети *Scozzari i Giunta против Италије* [ВВ], бр. 39221/98 и 41963/98, став 249, ЕЦХП 2000-VIII). Суд, према томе, сматра, узимајући у обзир чињеницу да очигледно још нема правоснажне домаће пресуде за тражену материјалну накнаду, да Влада мора испунити захтев подносиоца представке обезбеђењем, путем одговарајућих средстава, брзо извршење правоснажног налога за иселење од 17. августа 1994. године (видети, *mutatis mutandis*, *Мужевећ против Хрватске*, бр. 39299/02, став 91, 16. новембар 2006. године; видети такође ставове 10 и 11 у претходном тексту).

Б. Трошкови

113. Подносилац представке је такође тражио 28.300 динара (приближно 350,00 евра) за трошкове настале пред домаћим судовима плус додатних 50.000 динара (приближно 620,00 евра) за трошкове настале у поступку пред Судом.

114. Влада је те захтеве оспорила и додала да подносилац представке није доставио потребне доказе.

115. На основу информација које су садржане у списима предмета, Суд примећује да је подносилац представке заиста пропустио да детаљно наведе трошкове у свом захтеву и пружи доказ за исте. Он стога не налази ниједан разлог за неслагање са Владом и не додељује никакву накнаду у овом делу.

В. Затезна камата

116. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на најнижој каматној стопи Европске централне банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ГОРЕ НАВЕДЕНИХ РАЗЛОГА, СУД ЈЕДНОГЛАСНО

1. *Проглашава* притужбе према члану 1 Протокола бр. 1 и члану 6 став 1 Конвенције (дужина парничног поступка за накнаду штете и неизвршење правоснажног налога за иселење) као и односну притужбу према члану 13 Конвенције а у смислу члана 6 став 1 Протокола бр. 1, прихватљивим, а остали део представке неприхватљивим.

2. *Утврђује* да је дошло до повреде члана 1 Протокола бр. 1,

3. *Утврђује* да је дошло до повреде члана 6 став 1, Конвенције по питању дужине парничног поступка за накнаду штете,

4. *Утврђује* да је дошло до повреде члана 13 Конвенције, а у смислу члана 6 став 1, по питању недостатка делотворног правног средства за процедурално одуговлачење,

5. *Утврђује* да није неопходно да се посебно разматра притужба према члану 6 Конвенције, по питању неизвршења правоснажног налога за иселење, као и односна притужба према члану 13 Конвенције у смислу члана 1 Протокола бр. 1,

6. *Утврђује*

(а) да тужена држава треба да обезбеди, помоћу одговарајућих средстава, у року од три месеца од датума када ова пресуда постане правоснажна, у складу са чланом 44 став 2 Конвенције, извршење одлуке коју је донело Одељење за комунално-стамбене послове општине Палилула дана 17. августа 1994. године,

(б) да тужена држава исплати подносиоцу представке, у истом тромесечном периоду, износ од 3.700 евра (три хиљаде седам стотина евра) на име нематеријалне штете, који ће бити претворени у националну валуту тужене државе по курсу који ће важити на дан исплате, плус све таксе које се могу наплатити,

(в) да по истеку горе наведена три месеца до исплате, треба платити обичну камату на горе наведене износе по стопи која је једнака најнижој каматној стопи Европске централне банке уз додатак од три процентна поена;

7. *Одбија* остатак захтева подносиоца представке за правично задовољење.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаној форми на дан 9. октобра 2007. године у складу са правилом 77 ставови 2 и 3 Пословника Суда.

Ф. ЕЛЕНС-ПАСОС

Ф. ТУЛКЕНС

Заменик секретара

Председник